

KLINICKÝ LOGOPED PODLE DATABÁZE O*NET

CLINICAL SPEECH THERAPIST ACCORDING TO O*NET DATABASE

doc. PhDr. Marek Preiss, PhD.¹

Mgr. Irena Preissová²

¹Národní ústav duševního zdraví, Topolová 748, 250 67 Klecany, tel: 283 088 222

marek.preiss@nudz.cz

²Logopedická ambulance, České armády 163/17, 412 01 Litoměřice

Logopedická ambulance, Vodárenská 3827, 276 01 Mělník

Abstrakt

Databáze O*NET je otevřeným zdrojem informací o řadě profesí včetně klinické logopedie. Umožňuje systematický pohled na různé aspekty schopností, dovedností, znalostí a dalších dílčích požadavků na tuto profesi. Článek podává přehled profesiogramu pro klinickou logopedii a diskutuje o podobnostech a rozdílech vzhledem k české klinické logopedii.

Abstract

The O*NET database is open source of information for a lot of professions including speech therapy. It allows systematic overview of different aspects of abilities, skills and other relevant requirements for this profession. The paper presents a summary of US job requirements for speech therapy and discuss similarities and differences with Czech speech therapy.

Klíčová slova

klinická logopedie, O*NET, profesiogram

Keywords

speech therapy, O*NET, job requirements

Úvod

Začneme trochu zvláště – podle informací z tisku chce čínská vláda vypracovat plán, pomocí kterého by do roku 2021 vytvořila systém sociálního kreditu. Na základě toho by vládnoucí nomenklatura rozhodovala o trestu či odměně pro jednotlivce i firmy na základě jejich chování v práci i mimo ni. Systém se v současné době testuje a naplno má být spuštěn v roce 2020. Je to pokus posílit žádoucí chování jedinců i institucí, a to hodnocením následujících oblastí – poctivosti, upřímnosti a důvěryhodnosti u vládních úřadů, obchodníků a soudů. Systém má vytvořit jakýsi osobní kredit, který bude narůstat nebo klesat podle nastavených

parametrů sledovaného chování. S výší kreditu bude spojen například přístup k hypotékám a k dalším významným finančním a jiným produktům a službám¹. Takové kroky západní společnost nikdy neprovedla – i když i v Evropě a USA jsou odměny a tresty součástí pracovních i mimopracovních činností, čínský systém zasahuje tvrdě a plošně kamerovým a jiným sledováním a hlavně, z evropského hlediska, vyvoluje okamžité závažné důsledky i z drobných přestupků.

Z hlediska evropských států jde o bezprecedentní krok, přestože i ony pracovní i mimopracovní chování regulují. Kromě právních norem (jako je zákoník práce) monitorují západní společnosti požadavky na jednotlivé profese pomocí zvyků a zkušeností samotných příslušníků jednotlivých profesí. Příkladem takového monitorování může být veřejná americká databáze O*NET. Tato databáze je považována za dobře využitelnou a ekonomicky nenáročnou metodu pro analýzu pracovních činností (Peterson et al., 2001). Je poskytována institucím i individuálním zájemcům zdarma. Obsahuje informace o téměř 1 000 typech profesí a užívají ji, podle informací z webových stránek O*NET, milióny lidí denně. Pro výzkum je využívána rovněž (např. Geiger et al., 2018).

Kromě mnoha jiných pracovních zařazení se databáze profesních požadavků, tzv. profesiogramů, vztahuje také na obor klinická logopedie³. Pro tuto oblast používá název Speech-Language Pathologists (vedena je pod kódem 29-1127.00) s upozorněním, že

doc. PhDr. Marek Preiss, PhD.

Mgr. Irena Preissová

¹ Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Syst%C3%A9m_soci%C3%A1ln%C3%ADho_kreditu

² https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.02153/full?utm_source=F-AAE&utm_medium=EMLF&utm_campaign=MRK_830687_69_Psycho_20181120_arts_A

³ Podrobně viz: <https://www.onetonline.org/link/summary/29-1127.00>

alternativními termíny jsou také *specialista na komunikaci*, řečový terapeut aj.⁴

⁴ Další alternativní názvy v angličtině pro profesi logopeda ve zdravotnictví jsou: Bilingual Speech-Language Pathologist, Communication Specialist, Educational Speech-Language Clinician, Speech and Language Clinician, Speech and Language Specialist, Speech Pathologist, Speech Therapist, Speech-Language Pathologist (SLP), Speech/Language Therapist, Teacher of the Speech and Hearing Handicapped (citováno podle <https://www.onetonline.org/>)

Profesiogram jako zobecněný výsledek popisu pracovní činnosti vychází z obecného modelu, který je platný pro všechny profese v databázi (obr.1). Tento model se skládá ze 6 oblastí, které jsou dále členěny. Pracuje se základními pracovními charakteristikami vhodnými pro výkon dané profese (dovednostmi) a dále obsahuje pracovní požadavky (nezbytné schopnosti či znalosti), dostatečnou kvalifikaci (oblast požadovaných zkušeností), specifické

požadavky zaměstnavatele (např. zvláštnosti daného zařízení), širší kontext pracovního trhu (např. pověst dané profese) a specifika dané profese.

Klinická logopedie je podle této databáze řazena vzhledem k náročné pregraduální i postgraduální kvalifikaci do nejvyššího stupně, pátého z pěti. Pátý stupeň je definován jako profese s potřebnou náročnou přípravou.

Model popisu profese podle databáze O*NET
(<https://www.onetcenter.org/content.html>)

Obrázek 1: Model profesiogramů podle O*NET

Popis práce klinického logopeda podle americké databáze může být v českých podmínkách zajímavý pro pečlivou formulaci požadavků na tuto profesi a k porovnání mezikulturních podobností a rozdílů. Shrnuty jsou různé aspekty pracovní činnosti, včetně technických, ale i třeba pracovních hodnot, používaných technologií aj. V níže uvedeném překladu prezentujeme profesiogram oboru klinické logopedie.

Profesiogram klinické logopedie podle O*NET

Úkoly

Sleduje pokroky pacientů a přizpůsobuje podle toho terapii. Rozvíjí nebo zařazuje terapeutické plány (např. u koktavosti, opožděného vývoje řeči, u poruch polykání, nesprávného využívání hlasového pole nebo drsného hlasu), na základě vlastního vyšetření a doporučení lékařů, psychologů nebo sociálních pracovníků. Píše zprávy a uchovává dokumentaci, jako jsou zdravotní záznamy, účty nebo kartotéka, včetně vstupních

vyšetření, léčby, jejího průběhu a ukončování terapie u pacientů. Účastní se porad zaměřených na pokroky pacientů a píše pro ně nálezy, jedná se například o individuální vzdělávací plány, intervizní setkání, intervenční porady. Hodnotí výsledky sluchových, řečových nebo jazykových testů, výsledky videofluoroskopie polykání. Zpracovává zdravotní nebo anamnestické informace k diagnostice nebo plánování léčby poruch řeči, jazyka, plynulosti řeči a hlasových poruch nebo poruch polykání.

Schopnost zacházení s technologiemi

Analytický nebo výzkumný software – (např. Avaaz Innovations Computerized Speech Research Environment CSRE – software k analýze jazyka, software k analýze signálu, k analýze řeči) Programy asistované počítačem – programy, které převádí texty na řeč Programy na e-mailovou komunikaci – software Klinické počítačové programy – Bungalow Software Aphasia

Tutor; KayPENTAX Multi-Speech; KayPENTAX Nasometer; Micro Video Voice Speech Training System Tabulkový procesor – Microsoft Excel

Používané metody

Adaptivní komunikační spínače pro tělesně postižené – infračervené, elastické, zvukové a dotykové spínače Audiometry nebo příslušenství – audiometry Snímače průtoku vzduchu – přístroje pro měření průtoku vzduchu Diktafony – nahrávací přístroje Ruční skenery – čtecí pera Měřicí přístroje zvuku nebo decibelů – elektroglottografie (laryngografie) EGG Logopedické zrcadlo – zrcadlo pro logopedickou terapii Stroboskop – diagnostický stroboskop; digitální stroboskop s videem; videostroboskop, laryngostroboskopie Tablet – dotykový display Hlasový syntetizér pro tělesně hendikepované – augmentativní komunikační pomůcky, terapeutický hlasový syntetizér

Znalosti

Znalost jazyka – znalosti struktury a obsahu jazyka, včetně analýzy slov na hlásky, chápání smyslu slov, skladby slov a gramatických pravidel jazyka
Psychologie – znalost lidského chování a výkonnosti, pochopení individuálních rozdílů v dovednostech, osobnosti a zájmech, v učení a motivaci, psychologické výzkumné metody, vyšetření a léčba poruch chování a afektivních poruch
Zákaznické a na klienta zaměřené služby (pozn. v angličtině *Customer and Personal Service*) – znalosti pravidel a procesů pro poskytování služeb pacientům a jednotlivcům, které obsahují zjišťování potřeb pacienta, zajišťování kvality služeb a hodnocení spokojenosti pacienta
Vzdělávání a výcvik – znalosti principů a metod vzdělávání a výcviku. Vyučování a instruování jednotlivců a skupin, měření efektivity výcviku
Terapie a poradenství – znalosti pravidel, metod a postupů při tvorbě diagnózy, během terapie a rehabilitace tělesných a duševních poruch, pracovní poradenství a profesní vedení

Schopnosti

Aktivní naslouchání – věnování plné pozornosti tomu, co pacienti říkají, vytvoření si dostatečného času pro porozumění sdělení, schopnost dobrého vyptávání, nepřerušování pacientů, pokud se to nehodí
Kritické myšlení – používání logiky a porozumění k zachycení silných a slabých stránek jiných možných řešení, shrnutí závěrů nebo postupů při řešení problémů
Učební strategie – vybírání a využívání metod a postupů pro výuku a pro učení se novým postupům
Porozumění čtenému – porozumění psaným větám a odstavcům v dokumentech, které souvisejí s prací
Sociální vnímání – uvědomování si reakcí druhých a porozumění tomu, proč právě takto reagují

Dovednosti

Porozumění mluvenému – schopnost naslouchat a porozumět informacím a myšlenkám, jež jsou prezentovány mluveným slovem a větami
Rozpoznání řeči – dovednost zachytit a porozumět řeči druhé osoby
Deduktivní usuzování – dovednost aplikovat obecná pravidla na konkrétní problémy a umět smysluplně zareagovat

Induktivní usuzování – dovednost spojovat části informací k vytvoření obecných pravidel nebo závěrů včetně vyhledání vztahu mezi zdánlivě nesouvisejícími událostmi
Srozumitelnost řeči – dovednost mluvit tak srozumitelně a zřetelně, aby to bylo pro ostatní smysluplné

Pracovní aktivity

Vývoj cílů a postupů – stanovení si různorodých cílů a vytvoření postupů a jednání vedoucích k jejich dosažení
Získávání informací – pozorování, přijímání a další získávání informací z relevantních zdrojů
Dokumentování a záznam informací – přepis, záznam, uchovávání nebo udržování informací v písemné či digitální podobě
Aktualizace a užívání relevantních informací – udržování přehledu o technických novinkách a využívání nových znalostí v práci
Pomoc druhým a péče o ně – poskytování osobních služeb, zaměřené se na zdravotní aspekty, poskytování emoční podpory a další osobní péče o druhé, jako jsou spolupracovníci, kolegové nebo pacienti

Detailní pracovní činnosti

Sledování pokroků pacienta a jeho reakcí na terapeutické kroky
Vyvíjení léčebných plánů a využití terapií s jiným než zdravotnickým základem
Příprava zprávy shrnující pacientovu diagnózu nebo léčebnou péči
Uchovávání záznamů souvisejících se zdravotnickým zařízením
Spolupráce s dalším zdravotnickým personálem na plánování nebo poskytování léčby

Pracovní kontext

Kontakt s jinými lidmi – 84 % logopedů odpovědělo „nepřetržitý kontakt s jinými lidmi“
Komunikace tváří v tvář – 87 % logopedů odpovědělo „každý den“
Práce se skupinou nebo týmem – 73 % logopedů odpovědělo „velmi důležité“
E-mailová komunikace – 76 % logopedů odpovědělo „každý den“
Svoboda v provádění rozhodnutí – 58 % logopedů odpovědělo „hodně svobody“

Zájmy

Sociální – na společnost orientovaná profese, která obsahuje především práci s lidmi, komunikaci a vzdělávání.

Toto povolání pomáhá nebo poskytuje služby druhým lidem.
Zkoumající – profese orientovaná na přemýšlení, často obsahuje práci s myšlenkami a zkoumání myšlení u pacientů. Tato profese také obsahuje potřebu vyhledávání informací a promýšlení problémů.
Tvořivé – profese orientovaná na tvorbu, zahrnuje práci s formou, nápady a představami. Rovněž v sobě zahrnuje sebevyjádření a je možné tuto práci provádět i bez dodržování jasných pravidel.

Pracovní styly

Spolehlivost – profese vyžaduje serióznost, odpovědnost, spolehlivost a plnění závazků
Zájem o druhé – profese vyžaduje citlivost k emocím a potřebám druhých a schopnost být v práci chápající a podporující
Integrita – profese vyžaduje poctivost a etiku
Spolupráce – profese vyžaduje přívětivost vůči druhým lidem a schopnost projevat se laskavě a nápomocně
Adaptabilita/flexibilita – profese vyžaduje otevřenost k pozitivním i negativním změnám a přizpůsobivost vzhledem k vysoké různorodosti pracovních prostředí

Pracovní hodnoty

Vztahovost – klinická logopedie je profese, která uspokojuje tuto hodnotu, neboť umožňuje terapeutovi poskytovat služby druhým a spolupracovat s druhými lidmi v přátelském, nesoutěživém prostředí. Korespondující potřeby jsou kooperace s dalšími lidmi, morální hodnoty terapeuta a společenská služba.
Výkon – profese logopeda naplňuje tuto hodnotu, neboť je orientovaná na výsledek a umožňuje profesionálům využít jejich silných stránek. Rovněž poskytuje dobrý pocit ze splnění výkonu. Korespondující potřeby jsou potřeba uplatnění se a potřeba dosažení výkonu.
Nezávislost – je to profese, která opět naplňuje tuto hodnotu. Umožňuje pracovat samostatně a provádět rozhodnutí. Korespondující potřeby jsou tvořivost, odpovědnost a samostatnost.

Diskuse

Návaznost české klinické logopedie na anglosaskou je v literatuře zmiňována (Neubauer a Maškurjaková, 2018, str. 22 a n.), stejně jako kvalifikační požadavky

(Neubauer, 2018, str. 45 a n.), a povšechně je zmíněna také osobnost klinického logopeda (Škodová, 2018, str. 56).

Prezentované aspekty profesiogramu klinického logopeda nejsou v tomto článku kompletní. Databáze O*NET jich poskytuje více. Pro účely tohoto textu jsme vybrali pouze ty, které databáze defaultně nabízí. Čtenářům se zájemem o všechny aspekty proto doporučujeme podrobnější prostudování databáze O*NET. V této práci jsou počty prezentovaných aspektů a jejich celkový počet ve zmiňované databázi uvedeny takto:

Úkoly (5 z celkových 22), schopnost zacházení s technologiemi (5 z 10), používané metody (10 ze 26), znalosti (5 ze 6), schopnosti (5 z 19), dovednosti (5 z 19), pracovní aktivity (5 ze 27), detailní pracovní činnosti (5 ze 20), pracovní kontext (5 z 19), zájmy (3 ze 3), pracovní styly (5 ze 16) a pracovní hodnoty (3 ze 3).

O*NET je postavena na dotazníkovém průzkumu a přímém dotazování na proměnné, které jsou součástí profesiogramu. Např. se přímo dotazuje na to, jaký význam má pro danou profesi péče o druhé. U schopností se dotazuje na význam a úroveň dané schopnosti. Nejde tedy o nezávislé zpracování popisu práce logopeda, ale o zpracování odpovědí příslušníků dané profese podle jejich vlastní zkušenosti s prací v oboru klinická logopedie. Výsledek tedy může obsahovat zkreslení, která jsou dána specifickou subjektivní optikou osob, které v tomto oboru pracují.

V oblasti úkolů se obsah práce amerických a českých logopedů téměř neliší. V americkém prostředí lze více vnímat prolínání profese klinického logopeda a foniatra a také na základě tohoto sociogramu vzniká dojem, že práce logopeda ve zdravotnictví je v americkém prostředí týmovější.

Další oblast – **schopnost zacházení s technologiemi** – je podobná, v našem prostředí jenom využíváme jiné softwary,

jak pro přímou práci s pacienty, tak pro vedení dokumentace, a pravděpodobně jsou velké odlišnosti mezi jednotlivými pracovišti.

Obdobná je i situace v oblasti **používaných metod**. Američtí kliničtí logopedi například uvádějí používání audiometru, laryngoskopu nebo videostroboskopu, tedy metody, které v našem prostředí přísluší výhradně do oblasti foniatrie. Čeští logopedi by nejspíše uvedli diagnostické a testové metody, využívání alternativních a augmentativních způsobů komunikace, dotazníky, rozhovory, analýzy výsledků práce, příp. pozorování.

Ve **znalostech** jsou zmíněny „zákaznické“ a ostatní služby, což odpovídá českým zkušenostem. Jen termínu „zákazník“ by v ČR odpovídal spíše pojem „pacient“, který jsme dále ve zmíněné části použili. Zajímavá je zmínka o absolvování výcviků, kterou máme pravděpodobně chápat jako absolvování postgraduálních kursů a tréninků metod zaměřených na zmírňování či odstraňování narušené komunikační schopnosti. Pro klinické logopedy však bývá pojem „výcvik“ často spojován s psychoterapeutickým výcvikem. Logoped denně pracuje nejen s pacientem, ale s celou jeho rodinou. A tak by možná do budoucna stálo za to podívat se detailněji na vztah logoped – psychoterapeutický výcvik. Kolik je takových absolventů v řadách logopedů? Usnadňuje jim to práci? Jak moc? V čem?

V oblasti **schopností** je zmíněno kritické myšlení, které pokládáme za významné, pokud má logoped druhým lidem dobře pomáhat, a také sociální vnímání, které je blízké **dovednostem** získaným v sociálních a psychoterapeutických trénincích. V oblasti dovedností bychom vyzdvihli dovednost dobře a srozumitelně vysvětlit pacientovi, případně rodině, terapeutické kroky především s ohledem na diagnózu pacienta, na jeho potřeby i potřeby rodiny, s ohledem na individuální povahové

vlastnosti, jak svoje vlastní, tak pacientovy, a v neposlední řadě na kapacitu pacienta vstřebat terapeutovy informace.

V **pracovních aktivitách** jsou zařazeny pochopitelně i administrativní dovednosti. Na tomto poli nepozorujeme žádné odlišnosti mezi americkým a českým logopedem.

A stejně tak je tomu i v oblasti **detailní pracovní činnosti**, jejíž obsah odpovídá každodenním zkušenostem klinického logopeda v našich podmínkách. V oblasti pracovního kontextu vyzdvihujeme vysoké procento kladných odpovědí ohledně důležitosti týmové spolupráce a předpokládáme, že u nás by to bylo podobné. Za prozkoumání by stálo, nakolik se tato potřeba setkává se skutečným stavem. A také co je míněno týmovou spoluprací. Jsou to opravdu pouze profesionálové „pod jednou střechou“?

Otázka **zájmů** klinického logopeda není v ČR vůbec akcentována; kombinace sociálních, zkoumajících a tvořivých zájmů může být zajímavým podnětem pro formování osobnosti budoucích klinických logopedů.

Podobně otázka **pracovních stylů** s akcentem na integritu a spolehlivost je v českých podmínkách nová. V oblasti pracovních hodnot je kombinována výkonnost se vztahovostí a schopností nezávislosti. A předpokládáme, že v našich podmínkách jsou pracovní hodnoty logopeda podobné.

Celkově lze konstatovat, že údaje z databáze O*NET jsou obohacením pro přemýšlení o české klinické logopedii a mohou být podnětem pro zamýšlení se nad přípravou pregraduálního kurikula i postgraduálního vzdělávání.

Dedikace: článek byl podpořen projektem NPU I č. LO1611.

Literatura

NEUBAUER K., MOŠKURJÁKOVÁ, Z. Historie oboru klinická logopedie od počátku 20. století do současnosti. In: Neubauer K, a kol.: *Kompendium klinické logopedie. Diagnostika a terapie poruch komunikace*. Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1390-1

NEUBAUER, K.. Pregraduální vzdělávání v oboru logopedie. In: Neubauer, K. a kol.: *Kompendium klinické logopedie. Diagnostika a terapie poruch komunikace*. Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1390-1

Peterson, N. G. et al. Understanding work using the occupational information network (ONET). *Personnel Psychology*. 2001, 54(2), 451–492. ISSN:1744-6570

ŠKODOVÁ, E. Osobnost klinického logopeda. In: Neubauer, K. a kol.: *Kompendium klinické logopedie. Diagnostika a terapie poruch komunikace*. Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1390-1